

«Cifras e fatgs. Umens e dunnas. Grischun»

La situaziun da las dunnas en furmazium, professiun e politica

■ L'onn 2005 ha il Post da stab per dumondas d'egualitad dal chantun Grischun edì la brochura «Cifras e fatgs. Umens e dunnas. Grischun». Las differenzas tranter las dunnas ed ils umens en il Grischun, las qualas pon vegnir cumprovadas cun statisticas, vegnan resumadas per l'emprima giada en questa brochura. Las datas classificadas tenor las schlattainas furman ina basa da discussiun davart il stadi da l'egualitad tranter dunnas ed umens en il Grischun, ed ellas illustreschan ils champs d'acziun per l'ulteriura lavur ch'è anc da prestar. Las cifras cumprovan: Dunnas ed umens vivan en il Grischun en plirs regards en differents munds. Sco che la cumparaziun statistica mussa, n'è lur situaziun betg

eguala. En la furmazium, en la professiun, tar la paja, tar la quota da gudogn, en la politica (sin plaun communal e chantunal) ed en las posiziuns da cader han las dunnas grischunas en confrunt cun ils umens grischuns in grond basegn da cumpensaziun. Dal vast cuntegn da la brochura vegnan preschentads qua ils champs «furmazium», «vita professiunala» e «politica».

Furmaziun

En connex cun las finiziuns da furmazium da tut las abitantas e da tut ils abitants dal Grischun datti en egl che la gronda part ha frequentà in emprendissadi u ina scola professiunala a temp cumplain. Il pli savens, tant tar las dunnas sco tar ils umens, vegnan frequentads ils emprendissadis da trais onns, e quels vegnan pli e pli impurtants. Las scolaziuns professiunals curtas (2 onns), che na pussibiliteschan per ordinari betg l'access ad ina furmazium professiunala superiura e ch'eran relativamain frequentas tar las dunnas, van generalmain enavos.

Tar la matura gimnasiala han las dunnas gia surpassà ils umens. Quest tip da matura è sa sminuà tar ils umens ils ultims onns a favur da la matura professiunala. Er las dunnas fan pli e pli savens la matura professiunala, dentant sin in nivel bainquant pli bass. Quai stat en connex cun il fatg che dunnas elegian pli savens scolaziuns professiunals che na pussibiliteschan betg la matura ed uschia er betg l'access a scolas autas.

Il dumber da las dunnas che studegian en scolas autas professiunals s'augmenta cleramain en tut la Svizra ed ha cuntanschi l'onn 2003 bundant 38%. Tar las dunnas grischunas na constatesch'ins betg in augment en la medema dimensiun, dentant er lur quota è creschida pulitamain, da 28 a 34%.

A las universitads svizas è il dumber da las studentas e dals students dal Grischun s'augmentà levamain ils ultims onns. Quest augment ston ins surtut at-

Schanzas egualas en furmazium e professiun – ina sfida er en l'avvenir.

PIXELIO/JENAFOTO

tribuir al dumber crescent da las studentas, entant che tar ils umens sa sminuescha il svilup plitost dapi l'onn 1997.

Las studentas ed ils students a las universitads sa repartan sin bundant 45% dunnas e stgars 55% umens. Tut tenor il sectur spezial è dentant il dumber da las dunnas cleramain sur resp. sut questa media. Passa la mesadad da las studentas e dals students en las scienzas umanas e socialas sco er en la medischina ed en la farmazia èn dunnas. Tar las scienzas tecnicadas datti mo bundant 20% dunnas.

Professiun

La quota da gudogn, quai vul dir la part da las persunas che lavuran per paja da la populaziun residenta a partir da 15 onns, importava l'onn 2000 en il Grischun tar ils umens 76% (Svizra 75,2%), tar las dunnas 55,6% (Svizra 56%).

Ils umens exequeschan per regla in'activitad da gudogn a temp cumplain, plazzas parzialas èn raras. Da las dunnas percenter han mo circa la mesadad in'activitad da gudogn cumplaina, tshella mesadad ha ina plazza parziala cun in pensum pli pitschen.

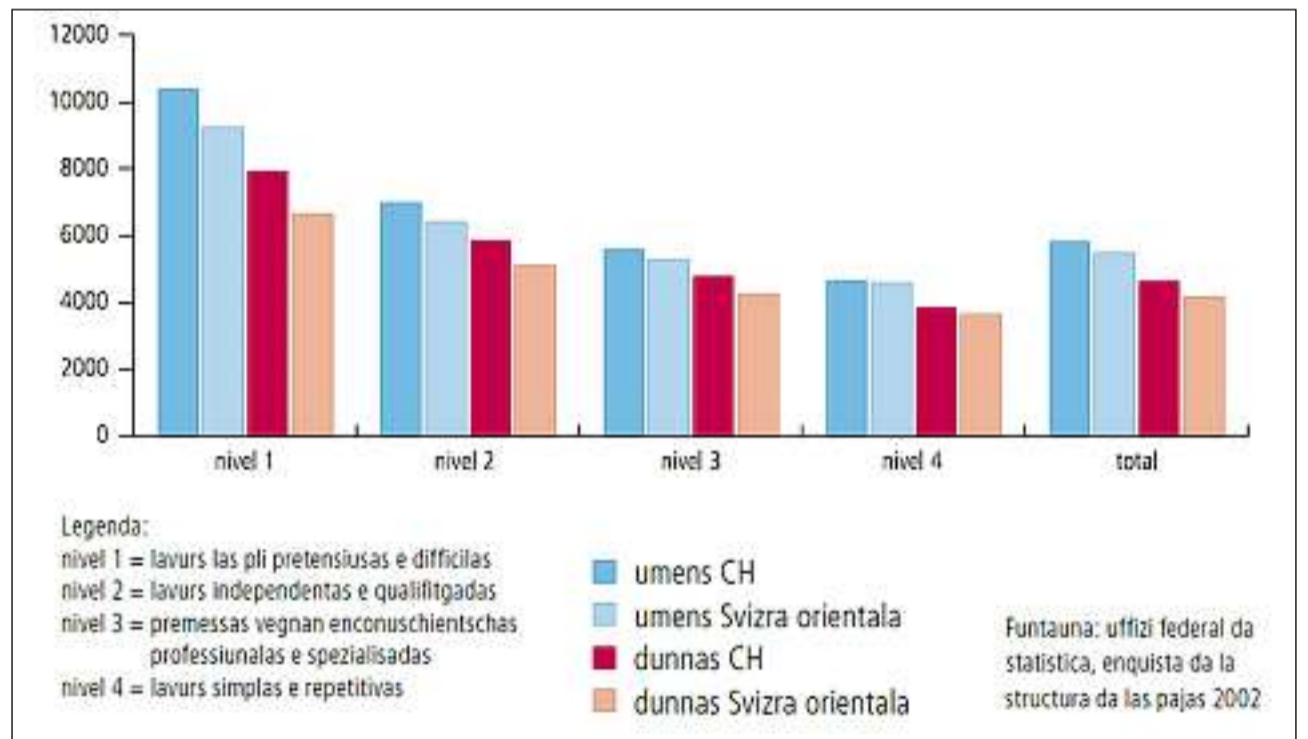
En l'enquista svizra davart la populaziun activa (Espa 2001) inditgeschan 50% da las dunnas cun in pensum parzial ch'ellas lavurian parzialmain per motivs famigliars. Ils umens lavuran parzialmain plitost perquai ch'els fan anc ina scolaziun, perquai ch'els han in gudogn accessori u per motivs da la sanadad. Umens che han ina plazza parziala e partan la lavur da famiglia cun lur partenaria èn anc fitg rars. Mo 8% dals umens cun plazzas parzialas numnan quest motiv.

En la Svizra orientala (per il Grischun mancan cifras represchentativas) gudognan persunas cun activitad da gudogn

in pau pli pauc che la media svizra. Plinavant han las dunnas la fin dal mais cleramain pli pauca paja ch'ils umens. La paja media da las dunnas, calculada cun 40 uras l'emna, importava l'onn 2002 en la Svizra orientala 4152 francs per mais, la media svizra era 4625 francs. Ils umens da la Svizra orientala survegnivan en me-

anschida en Svizra) saja lavur nunpajada. En francs ha questa lavur ina valor da 250 milliardas. 63% da quella lavur vegn prestada da las dunnas.

En la media totala prestan las dunnas 31 uras l'emna lavur da chasa e da famiglia, ils umens 17 uras. La pli blera lavur da chasa e da famiglia vegn prestada en

Pajas tenor nivels da pretensiun e schlattaina.

dia 5491 francs per mais, la media svizra per la paja dals umens era 5831 francs per mais.

Pli ch'il nivel da las exigenzas crescha, e pli che crescha er la differenza tranter la paja da las dunnas e dals umens. Sin il nivel maximal da las exigenzas gudognan las dunnas en la Svizra orientala 27,8% pli pauc ch'ils umens, la media svizra da la differenza da la paja en questa categoria è 23%. Er tar las lavurs sin il nivel minimal da las exigenzas è la differenza da las pajas en la Svizra orientala cun 20,1% pli auta che la media svizra (16,9%).

Tenor calculaziuns da l'Uffizi federal per statistica vegnan prestadas en Svizra mintg'onn 6,7 milliardas uras lavur da gudogn. Anc dapli uras, numnadamain circa 8 milliardas uras, vegnan lavuradas senza paja. La pli gronda part da questa lavur, numnadamain 65%, prestan las dunnas. La lavur da chasa furma la pli gronda part da la lavur nunpajada (circa 6 milliardas uras), e 2/3 da quella vegn prestada da las dunnas. L'Uffizi federal da statistica ha da nov er calculà la valor monetara da questa lavur ed ha constatà che passa 70% dal product naziunal brut (q.v.d. da la valor agiuntada brutta cun-

famiglias cun uffants pitschens, là è dentant repartida la lavur anc blier pli malgullivamain sin las schlattainas. Las dunnas surpiglian 59,4 uras, ils umens 26,8 uras l'emna.

Politica

Las plazzas en las suprastanzas communalas dal Grischun eran occupadas enturn l'onn 2000 cun 16% dunnas ed 84% umens (indicaziuns da 67% da las vischnancas). Mo gist 3,8% da las 212 vischnancas vegnivan presidiadas d'ina dunna. L'Uffizi federal da statistica ha erui en in'enquista generala da tut la Svizra l'onn 2001 ina represchentananza da

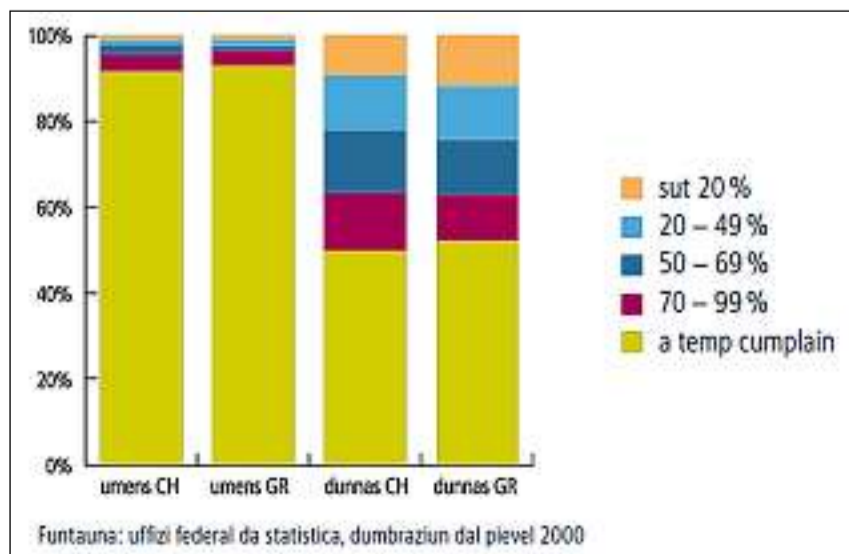
las dunnas dad 11% tar ils presidis communalas e da 24,1% en las executivas communalas. L'onn 2005 vegnivan presidiadas en il Grischun 18 da 208 vischnancas (8,7%) d'ina dunna.

Ils 120 mandats dal cussegl grond eran occupads l'onn 2005 da 24 dunnas (20%) e da 96 umens (80%). Uschia è la quota da las dunnas cleramain sut la media svizra da 24,9% (2004). In sguard sin il svilup da la quota da las dunnas en il cussegl grond mussa in grond sigl l'onn 1994 (forsa ina consequenza da l'effect Brunner, q.v.d. d'in sforz per mobilisar las dunnas suenter che Christiane Brunner n'era betg vegnida elegida en il cussegl federal il mars 1993) ed in ulteriur augment l'onn 2003.

Precisamain identica cun la situaziun en il cussegl grond (20 ad 80 u 1 a 4) è la proporziun da las schlattainas tar ils tshintg cussegliers guvernativs. Il Grischun è uschia in zic sut la media svizra, la quota da las dunnas en tut las regenzas chantunalas dumbra totalmain 21,5%.

En las cumissiuns permanentas dal cussegl grond dumbra la quota da las dunnas 21%, en las ulteriuras cumissiuns chantunalas 20%. Tar la confederaziun èn las dunnas represchentadas en las cumissiuns extraparlamentaras cun 32,4% da las commembas e dals commembars.

Per il mument represchentan quatter umens ed ina dunna il Grischun en il cussegl naziunal. La quota da las dunnas tar ils mandats dal cussegl naziunal è uschia 20%, la quota svizra è 26%. Er sche dunnas èn adina puspè sa messas a disposiziun per in mandat en il cussegl

Grad d'occupaziun tenor schlattaina, Grischun e Svizra.

Il cuntegn da la brochura

- Populaziun
- Chasas e famiglias
- Furmazium
- Activitad da gudogn
- Entradas
- Lavur da chasa e tgira d'uffants
- Sanadad
- Politica

La preschentanaziun:

Post da stab per dumondas d'egualitad dal Grischun. Cifras e fatgs. Umens e dunnas. Grischun. Cuiura 2005.

Dapli infurmaziuns:

chatta.ch/index.php?&chiid=1233
www.chattà.ch